

Ο Ν. Πλαστήρας παραδίδει την εξουσία στους εκλεγμένους αντιπροσώπους του λαού, στις 3 Ιανουαρίου 1924.

Η Ελλάδα πρώτη φορά χωρίς βασιλιά

Η άνοδος και η πτώση της αβασιλευτικής δημοκρατίας

ΘΑΝΑΣΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
Χωρίς στέμμα: Η αβασιλευτική του Μεσοπολέμου. Αντομία ενός ιστορικοπολιτικού στυχίματος εκδ. Πατάκι, 2023, σελ. 413

Του **ΕΥΑΝΘΗ ΚΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ**

Το τελευταίο βιβλίο του Θανάση Διαμαντόπουλου εξετάζει την αβασιλευτική δημοκρατία του 1924-35 στην 100ή επέτειο της ανακήρυξής της. Δεν πρόκειται για μια στενά γεροντολογική Ιστορία, που απλώς καταγράφει τα γεγονότα. Αν και τα βασικά παρουσιάζονται επαρκώς –συνεχώς αναλυτικά–, ώστε ο αναγνώστης να έχει την ευχέρεια να παρακολουθήσει τις εξελίξεις, είναι πάνω απ' όλα ένα βιβλίο που προσφέρει συνολικές ερμηνείες για τα ελλείμματα της θεμελίωσης του καθεστώτος εκείνου, όσο και για τους παράγοντες που συνέβαλαν στην άδοξη ανατροπή του μόλις 11 χρόνια μετά.

Η ανάλυση συνοδεύεται από εκτενή συζήτηση των δύο Συναγμάτων (ενός «σχεδίου» και ενός οριστικού) που ανέκυψαν εκείνη την περίοδο: του λεγόμενου «Συντάγματος Παπαναστασίου», δηλαδή του σχεδίου του 1925 και αυτού του 1927. Τίποτα η εξέταση γίνεται με προσοχή, ώστε και ο μη νομικός αναγνώστης να μπορεί να εκτιμήσει τις μεγάλες πολιτικές επιλογές, προτίψεις του πρωτεργάτη της ανακήρυξης της αβασιλευτικής, του Αλέξανδρου Παπαναστασίου. Ο συνδυασμός της συνεπής αναφοράς σε γεγονότα, της ανάλυσης των θεσμών και της δυναμικής ερμηνείας είναι επιτυχημένος, με αποτέλεσμα το βιβλίο να αναδεικνύεται σε έργο αναφοράς.

Νέα οπτική

Η ανάλυση είναι τολμηρή όσο και πειστική. Ο Διαμαντόπουλος προσφέρει μια πραγματικά νέα οπτική για την άνοδο και την πτώση της μεσοπολεμικής αβασιλευτικής. Να να επιτύχει κάτι τέτοιο οφείλει –και επιτυγχάνει– να αποστασιοποιηθεί από το ευρύτερο κλίμα των πολέμων μαζικής προπαγάνδας που συνόδευσε τον Εθνικό Δικασμό και αποτέλεσαν οργανικά του τμήματα. Η τήρηση αποστάσεων από τις εντάσεις εκείνης της εποχής, αλλά και από τα επιβιώματά τους, που ταλαιπώρησαν πολύ την ιστορική κουλτούρα της ελληνικής κοινωνίας, είναι η απαραίτητη προϋπόθεση για το έργο. Είναι πραγματικά πολύ

Στο βιβλίο του, ο Θανάσης Διαμαντόπουλος εξηγεί πειστικά ότι οι παροξυσμοί του Εθνικού Δικασμού αποτέλεσαν τη βασική αιτία τόσο για την άνοδο όσο και για την πτώση της αβασιλευτικής.

Τα ελλείμματα της θεμελίωσης του καθεστώτος εκείνου και οι παράγοντες που συνέβαλαν στην άδοξη ανατροπή του.

όμορφο να βλέπει ο αναγνώστης έναν ειδικό με τόσο βαθιά γνώση του θέματος να ξεδιπλώνει τη σκέψη του και να εκθέτει το επιχειρημά του τόσο αβίαστα και επαρκώς.

Ο Διαμαντόπουλος δείχνει πειστικά ότι οι παροξυσμοί του Εθνικού Δικασμού συγκρότησαν τη βασική αιτία και το υπόβαθρο τόσο για την άνοδο όσο και για την πτώση της αβασιλευτικής. Με αυτά λόγια, καταδεικνύει ότι κατά την ανακήρυξη της αβασιλευτικής του 1924 διαπράχθηκαν, όχι μόνον από τον Παπαναστασίου, αλλά από το σύνολο της «ακροβενικικής» πτέρυγας του βενιζελισμού, όλα τα λάθη που μπορούσαν να έχουν διαπραχθεί και τα οποία υποθίκεσαν το πολιτεύμα σε μεσοπρόθεσμη βάση. Σε τούτα συγκαταλέγονται η άμεση τριπλή των προσωπικών συμφερόντων των βενιζελικών αξιωματούχων οι οποίοι, εργαζομένοι ως το κίνημα των Γαργαλιάν - Λεοναρδοπούλου, μονοπώλησαν από τα τέλη του 1923 τις ανάγκες βαρβάρων του στρατεύματος: ο εξαγωγικός του ίδιου του Βενιζέλου σε παράπληρη από την πρωθυπουργία, από τους ακραίους του βενιζελισμού στις αρχές του 1924: η απρόκλητη παρέμβαση του στρατού,

αμέσως μετά, εναντίον του μετριοπαθούς διαδόχου του, Γεωργίου Καφαντάρη, που οδήγησε και στη δική του παραίτηση: η δημιουργία ενός τετελεμένου με την ανακήρυξη της αβασιλευτικής από τη Βουλή, τετελεμένου το οποίο κλήθηκε να νομιμοποιηθεί εκ των υστέρων ο λαός σε ένα όχι και τόσο ελεύθερο ή γνήσιο δημοψήφισμα. Αλλά ο Διαμαντόπουλος δίνει δικαίως τεράστια έμφαση και στο λεγόμενο «κατοχυρωτικό» του πολιτεύματος διάταγμα, που ακολούθησε έναν μήνα μετά, και το οποίο απειλούσε με διάλυση, όχι μόνον όποιον προσαβούσε να ανατρέψει το πολιτεύμα αλλά ακόμη και όποιον εκφραζόταν «με συμπίθεια» προς την εκτεσούσα δυναστεία – δηλαδή δίκαιε το φρόνημα και την εκφραση γνώμης. Με άλλα λόγια, το πολιτεύμα επιβλήθηκε από την ακραία πτέρυγα της μιας παράταξης του Δικασμού. Και δημιουργήθηκε με τέτοιους όρους, ώστε όταν αυτή η παράταξη –μορφαία στο διπλοκόκκινο πολιτικό σύστημα– έχανε την εξουσία, θα κινδύνευε να συμπαρασύρει το πολιτεύμα αυτό μαζί της.

Η κατάρρευση

Ο Διαμαντόπουλος τονίζει ότι παρά τις προσπάθειες για κάποια συνεννόηση των πολιτικών δυνάμεων μετά τη δικτατορία του Θ. Πάγκαλου (ενός από τους ακραίους αυτούς βενιζελικούς), η αναρρίπηση του Εθνικού Δικασμού μετά το 1932 επέφερε τελικά και την πτώση του πολιτεύματος. Αλλά με έναν ειρωνικό τρόπο, όπως ακριβώς η αβασιλευτική ήρθε μέσω της επιβολής των ακραίων βενιζελικών επί του μετριοπαθούς και πολύ συνετότερου Βενιζέλου, έτσι και η παλινορθώση επιβλήθηκε μέσω της ένοπλης επικράτησης, με στρατιωτικό κίνημα, των ακραίων της αντιβενιζελικής πτέρυγας επί του μετριοπαθούς ηγέτη της, Παναγή Τσαλδάρη.

Ο Διαμαντόπουλος είναι σαφής: η ακρότητα, ο παροξυσμός, ο φανατισμός, η έλλειψη μέτρου, η ροπή προς τις επιθετικές του στρατού στην πολιτική, που χαρακτήρισαν τον Δικασμό ακόμη και μετά το 1922, δεν μπορούσαν να υποστηρίξουν τη δημιουργία ενός μακροπρόθεσμα σταθερού δημοκρατικού πολιτεύματος. Εκφέρει αυτό το συμπέρασμα του χωρίς οποιαδήποτε εκδήλωση διδακτισμού: απλώς ως επιστημονική διαπίστωση. Αυτό το τελευταίο είναι και η σημαντικότερη συμβολή τούτου του βιβλίου.